

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında münakit 4 Temmuz 1948 tarihli Muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşmasını tadil eden 30 Aralık 1952 tarihli Anlaşmanın tasdikına dair kanun lâyihası ve Dışişleri ve Bütçe komisyonları raporları (1/606)

T. C.

Başvekkâlet

16 . V . 1953

Muamelât Umum Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71-2591, 6/1483

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında münakit 4 Temmuz 1948 tarihli muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşmasını tadil eden 30 Aralık 1952 tarihli Anlaşmanın tasdikına dair Dışişleri Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 9 . IV . 1953 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan kanun ve esbabı mucibe lâyihalarının ilişkileriyle birlikte sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başvekil

A. Menderes

ESBABI MUCİBE

5253 sayılı Kanunla onanan Türkiye Cumhuriyeti ile Birleşik Amerika Hükümetleri arasında münakit 4 Temmuz 1948 tarihli Ekonomik İş Birliği Anlaşması, memleketimizin Amerika Birleşik Devletleri tarafından yapılacak hibe mahiyetindeki yardımlardan faydalanması hakkında her hangi bir hükmü muhtevi bulunmamaktaydı. Ancak, mezkûr Anlaşma Ekinin 10 ncu maddesi «Türkiye'ye hibe suretiyle yardımda bulunmak mevzu bahis olduğu takdirde, 1948 tarihli Ekonomik İş Birliği Kanununun ve bunu muaddil ve mütemmim kanunların ve bu kanunlara tevfikan yapılan tahsisat kanunlarının hükümleri mucibince mahalli parayı yatırmak için gereğinin yapılmasını sağlayacak Anlaşma tadilatı üzerinde her iki Hükümetin istişare edecekleri» ni derpiş etmekte idi.

Birleşik Amerika'dan hibe şeklinde yardım sağlamak maksadiyle yapılan teşebbüsler üzerine bu çeşit yardım ilk defa olarak 1949 - 1950 mali yılında temin olunmuş ve 1948 Anlaşması Ekinin yukarıda mâruz 10 ncu maddesinde derpiş olunan istişarelere başlanarak, iki Hükümet arasında 5853 sayılı Kanunla onanan 31 Ocak 1950 tarihli Anlaşma imzalanmıştır.

Amerikan Dış Yardım Kanununun 115 nci maddesinin b (6) fıkrası, hibe şeklinde yardım gören memleketlerin mezkûr yardımın kendi millî paralarıyla karşılığını teşkil eden bir meblâğı hususi bir hesaba yatırmalarını âmir bulduğundan, Birleşik Amerika Hükümetinin hibe şeklinde yardım gören diğer memleketlerle akdettiği mümasil anlaşmalarda olduğu veçhile, 31 Ocak 1950 tarihli Anlaşmaya, Amerikan hibe yardımları miktarına tekabül eden Türk liralasının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında açılacak hususi bir hesaba yatırılmasına mütedair ahkâm da ilâve edilmiş bulunmaktadır.

31 Ocak 1950 tarihli Anlaşmada, yine Birleşik Amerika Hükümetinin diğer memleketlerle ak-

dettiği anlaşmalar hükümlerine imtisalen, Merkez Bankasında açılacak hususi hesapta toplanacak Türk liralarmından % 5 inin Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından Türkiye dâhilinde yapılacak masrafları karşılamak üzere sarfolunabileceği, geri kalan % 95 inin ise, iki Hükümet arasında zaman zaman varılacak mutabakata tevfikana memleketimizin iktisadi kalkınma işlerine tahsis olunacağı derpiş edilmiştir.

Bu kere Birleşik Devletler Hükümeti, Ankara'daki Büyükelçilikleri vasıtasıyla, Vekâletime müracaat ederek, Amerikan Kongresi tarafından ahiren kabul edilip 1948 tarihli İktisadi İş Birliği Kanunu ile 1951 tarihli Karşılıklı Güvenlik Kanununu değiştiren 400 sayılı Kanun hükümleri gereğince, iki Hükümet arasında münakid 1948 tarihli Ekonomik İş Birliği Anlaşmasınının muad-del IV ncü maddesinin 4 ncü fıkrasını tadil etmek üzere Hükümetimizle, mektup teatisi suretiyle, bir Anlaşma yapılmasını teklif eylemiştir. Teklif olunan bu tadil, bahis mevzuu 400 sayılı Amerikan Kanunu gereğince, Amerikan yardımından istifade eden, Avrupa İktisadi İş Birliği camiasına dâhil bütün devletlerce kabul edilmiş bir hükmü ihtiva etmekte olup, Birleşik Amerika Hükümetinin memleketimiz dâhilinde yapacağı masrafları karşılamak üzere tahsis olunan % 5 lerin 20 Haziran 1952 tarihinden itibaren % 10 na iblâğını istihdaf etmektedir.

5969 sayılı Kanunla yürürlük süresi uzatılmış bulunan 5436 sayılı Kanuna ve 5 Aralık 1952 tarih ve 3/15982 sayılı Vekiller Heyeti kararıyla bahşedilen yetkiye müsteniden mezkûr Anlaşma 30 Aralık 1952 tarihinde imzalanmış ve yine aynı kanununun 2 nci maddesi hükmü gereğince, imzası tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Anlaşmanın onanması, yüksek tensiplerine arz olunur.

Dışışleri Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Dışışleri Komisyonu

Esas No. 1/606

Karar No. 35

8. VII. 1953

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 4 Temmuz 1948 tarihinde imzalanmış olan Ekonomik İş Birliği Anlaşmasını tadil eden 30 Aralık 1952 tarihli Anlaşmanın tasdikına dair kanun lâyihası Hükümet temsilcilerinin huzuriyle komisyonumuzda incelendi.

4 Temmuz 1948 tarihli Ekonomik İş Birliği Anlaşması, memleketimize Amerika Birleşik Devletleri tarafından yapılacak hibe mahiyetindeki yardımlar hakkında her hangi bir hükmü ihtiva etmekte ise de, Anlaşmanın 10 ncü maddesi gereğince imzalanmış olan 31 Ocak 1951 tarihli Anlaşmada, Amerika Hükümetinin diğer memleketlerle akdettiği sözleşmeler hükümlerine imtisalen, Merkez Bankasında açılacak hususi hesapta toplanacak Türk liralarmının % 5 inin Amerika Hükümeti tarafından Türkiye dâhilinde yapılacak masrafları karşılayacağı

geri kalan % 95 inin ise, iki Hükümet arasında zaman zaman varılacak mutabakata tevfikana memleketimizin iktisadi kalkınması işlerine tahsis olunacağı yazılı bulunmaktadır. Bu anlaşmaya istinaden Amerika Hükümetinden hibe şeklinde bâzı yardımlar temin edilmiş bulunmaktadır.

İşbu Anlaşmada bahis konusu olan % 5 lerin, Amerikan Kongresi tarafından ahiren kabul edilmiş olan 400 sayılı Kanun gereğince, 20 Haziran 1952 tarihinden itibaren % 10 a iblâğı hususunda yeni bir anlaşma yapılması teklif edilmiş olduğundan, Amerika yardımından istifade eden Avrupa İktisadi İş Birliği camiasına dâhil diğer bütün devletlere uyararak bu teklifi Hükümetimiz de kabul ve 30 Aralık 1952 tarihinde mektup teatisi suretiyle yeni anlaşmayı imza etmiştir.

5436 sayılı Kanun gereğince imza tarihinde yürürlüğe girmiş olan Anlaşmanın memleket menfaatine olduğu düşüncesiyle tasarının tümü kabul olunarak maddelere geçilmiştir.

Üçüncü madde metninde birbiri ardınca gelen iki « icra » kelimesinin doğurduğu tenazuru önlemek maksadiyle « icraya » kelimesinin « yürütmeye » tâbiri ile değiştirilmesi ve bu sebeple ikinci maddedeki « meriyete » kelimesinin de kaldırılarak yerine « yürürlüğe » tâbirinin konması uygun görülmüş ve her iki maddenin ifadeleri bu düşünce ile değiştirilmiştir.

Havalesi gereğince Bütçe Komisyonuna gön-

derilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.
Dışişleri Ko. Reisi Y. Sözcü Kâtip
Niğde Denizli
N. Bilge A. Çobanoğlu
Balıkesir Bursa Çorum
E. Budakoğlu H. Köymen S. Özer
Erzurum Hatay İzmir
B. Dülger A. Melek V. Mentek
Mardin Manisa
K. Türkgeldi H. S. Tanrıöver
Trabzon
H. Saka
İmzada bulunamadı.

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Bütçe Komisyonu
Esas No. 1/606
Karar No. 40

16. XII. 1953

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında münakit 4 Temmuz 1948 tarihli muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşmasını tadil eden 30 Aralık 1952 tarihli Anlaşmanın tasdikına dair Dışişleri Vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince Yüksek Meclise arzı kararlaştırılıp Başvekâletin 16. V. 1953 tarihli ve 6/1483 sayılı tezkeresiyle gönderilen kanun lâyihası Dışişleri Komisyonu raporiyle birlikte Komisyonumuza havale edilmiş olmakla Dışişleri ve Maliye vekâletleri mümessilleri hazır oldukları halde tetkik ve müzakere edildi.

5253 sayılı Kanunla tasdik edilen 31 Ocak 1950 tarihli Türk - Amerikan Anlaşması, (5253 sayılı Kanunla tasdik olunan) 2 Temmuz 1948 Anlaşmasını tamamlayarak Amerikan Hükümeti tarafından memleketimize hibe mahiyetinde yardımlarda bulunulmasını sağlamakla beraber bu yardımlara tekabül eden Türk liralарının Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasında açılacak bir hesaba yatırılmasına ait hükümleri de tesis eylemiştir. Bu meyanda, Amerika'nın diğer memleketlerle akdettiği mümasil anlaşmalara kıyasen, karşılık fonunda toplanacak Türk liralарından

yüzde 5 nispetin Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından Türkiye dâhilinde yapılacak masrafları karşılamak üzere kullanılabiliceği derpiş edilmişti. Büyük Millet Meclisinin tasdikına arz olunan yeni anlaşma, Amerika'nın Ankara Büyük Elçisiyle Hükümetimiz arasında mektup teatisi şeklinde yapılmış olup 10 Haziran 1952 tarihinden itibaren mezkûr yüzde beşlerin % 10 a iblâğını istihdaf etmektedir. Bu anlaşma 5969 sayılı Kanunla meriyet müddeti uzatılmış bulunan 5436 sayılı Kanun ve 5. XII. 1952 tarih ve 3/15982 sayılı İcra Vekilleri Heyeti kararına müsteniden imza tarihi olan 30 Aralık 1952 tarihinde meriyet mevkiine girmiş ve Avrupa İktisadi İş Birliği (Karşılıklı emniyet) camiasına dâhil bütün devletlerce kabul edilmiş bir hükmü ihtiva etmesi hasebiyle, kanun lâyihası, Komisyonumuzca da kabule şayan görülmüş ve Hükümetin teklifi veçhile aynen kabul edilmiştir.

Umumi Heyetin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis Reis V.
Rize İstanbul
İ. Akçal H. Hüsmen

Bu rapor Sözcüsü		Kâtip	Gümüşane	İstanbul	İstanbul
İzmir		Siird	<i>K. Yörükoğlu</i>	<i>S. Oran</i>	<i>M. Sarol</i>
<i>B. Bilgin</i>		<i>B. Erden</i>	Kırşehir	Konya	Konya
Ankara	Antalya	Bolu	<i>R. Özdeş</i>	<i>R. Birand</i>	<i>M. Â. Ülgen</i>
<i>M. Ete</i>	<i>A. Sarıoğlu</i>	<i>M. Güçbilmez</i>	Malatya	Muğla	Ordu
Çanakkale	Diyarbakır	Elâzığ	<i>M. S. Eti</i>	<i>N. Özsan</i>	<i>R. Aksoy</i>
<i>K. Akmanlar</i>	<i>M. İkinci</i>	<i>Ö. F. Sanaç</i>	Rize	Sivas	Siird
Eskişehir	Gazianteb	Giresun	<i>O. Kavrakoğlu</i>	<i>H. İmre</i>	<i>M. D. Süalp</i>
<i>A. Potuoğlu</i>	<i>E. Cenani</i>	<i>M. Şener</i>	Sinob	Trabzon	Zonguldak
			<i>S. Somuncuoğlu</i>	<i>S. F. Kalaycıoğlu</i>	<i>H. Balık</i>

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında Münakit 4 Temmuz 1948 tarihli Muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşması'nı tadil eden 30 Aralık 1952 tarihli Anlaşmanın tasdikına dair kanun lâiyhası

MADDE 1. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 4 Temmuz 1948 tarihinde münakit muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşmasını tadil etmek maksadiyle Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 30 Aralık 1952 tarihinde, mektup teatisi suretiyle, akdedilen Anlaşma tasdik edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Başvekil

A. Menderes
Devlet Vekili
Fethi Çelikbaş
Devlet Vekili
C. Yardımcı
Adalet Vekili
O. Ş. Çiçekdağ
Millî Savuma Vekili
S. Kurtbek
İçişleri Vekili
E. Menderes
Dışişleri Vekili
F. Köprülü
Maliye Vekili
H. Polatkan
Millî Eğitim Vekili
R. S. Burçak

DIŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında Münakit 4 Temmuz 1948 tarihli Muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşması'nı tadil eden 30 Aralık 1952 tarihli Anlaşmanın tasdikına dair kanun lâiyhası

MADDE 1. — Hükümetin 1 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini yürütmeye İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Bayındırlık Vekili

K. Zeytinoglu
Ekonomi ve Ticaret Vekili
E. Güreli
Sağlık ve So. Yardım Vekili
Dr. E. H. Üstündağ
Gümrük ve Tekel Vekili
E. Kalafat
Tarım Vekili
N. Ökmen
Ulaştırma Vekili
Y. Üresin
Çalışma Vekili
H. Erkmen
İşletmeler Vekili
S. Yırcalı

(S. Sayısı : 39)

BÜTÇE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında Münakit 4 Temmuz 1948 tarihli Muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşması'nı tadil eden 30 Aralık 1952 tarihli Anlaşmanın tasdikına dair kanun lâiyhası

MADDE 1. — Hükümetin birinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Hükümetin ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Hükümetin üçüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Ekselâns,

Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında 4 Temmuz 1948 tarihinde Ankara'da imzalanıp tadil edilmiş bulunan İktisadi İş Birliği Anlaşması ile 1948 tarihli İktisadi İş Birliği Kanunu ve 1951 tarihli Karşılıklı Güvenlik Kanununu tadil eden 82 nci kongre tarafından çıkarılmış 400 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesine mütaallik olarak iki Hükümetimiz temsilcileri arasında ahiren vâkı görüşmelere atif yapmakla şeref kazanırım.

Bu görüşmeler neticesinde aşağıdaki şekilde bir Anlaşmaya varıldığını teyit eemkle dahi kesbi şeref eylerim.

1. Sözü geçen Muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşmasında 1951 tarihli Karşılıklı Güvenlik Kanunu veya 1948 tarihli Ekonomik İş Birliği Kanununa atıf yapıldığı takdirde, bu atıftan işbu kanunların bugünkü muaddel şekillerinin kastedildiği anlaşılacaktır.

2. Mezkûr Ekonomik İş Birliği Anlaşmasının IV ncü maddesinin 4 ncü fıkrasında münderiç «yatırılan her meblâğın yüzde 5 i» çümlesi, «yatırılan her meblâğın yüzde 10 u» şeklinde değiştirilecektir. Yüzde 10 a çıkarma, 20 Haziran 1952 de veya bu tarihten sonra verilmiş olan bilûmum tedarik müsaadeleri ve teknik yardım müsaadeleri (Bu gibi teknik yardım müsaadeleri için karşılığa lüzum görüldüğü takdirde) gereğince yapılan dolâr tediyeleri mukabilinde yatırılan karşılık paralara tatbik edilecektir. 20 Haziran 1952 tarihinden önce verilmiş olan müsaadeler gereğince yatırılan karşılık paraların ancak yüzde 5 i Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin istimaline tahsis edilecektir.

Yukarıdaki hükümlerin Türkiye Hükümetince şayanı kabul olduklarına dair Hükümetinizden alınacak bir nota üzerine, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti işbu nota ile vereceğiniz cevabı iki Hükümet arasında bu mevzuda varılmış olan bir Anlaşma olarak telâkki edecektir.

Ekselânslarından en derin saygılarımın lûtfen kabulünü rica ederim.

Ekselâns Fuad Föprülü
Dışişleri Bakanı
Ankara

İmza
George C. McGhee

Türkiye Cumhuriyeti
Dışişleri Vekâleti
No. 32751/129

Ankara, 30 Aralık 1952

Ekselâns,

Mefadî aşağıda mezkûr 30 Aralık 1952-tarih ve 788 sayılı Notanızı almış olduğumu bildirmekle şeref duyurum:

«Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında 4 Temmuz 1948 tarihinde Ankara'da imzalanıp tadil edilmiş bulunan İktisadi İş Birliği Anlaşması ile 1948 tarihli İktisadi İş Birliği Kanunu ve 1951 tarihli Karşılıklı Güvenlik Kanununu tadil eden 82 nci Kongre tarafından çıkarılmış 400 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesine mütaallik olarak iki Hükümetimiz temsilcileri arasında ahiren vâkı görüşmelere atıf yapmakla şeref kazanırım.

Bu görüşmeler neticesinde aşağıdaki şekilde bir anlaşmaya varıldığını teyid etmekle dahi kesbi şeref eylerim.

1. Sözü geçen Muaddel Ekonomik İş Birliği Anlaşmasında 1951 tarihli Karşılıklı Güvenlik Kanunu veya 1948 tarihli Ekonomik İş Birliği Kanununa atıf yapıldığı takdirde, bu atıftan işbu kanunların bugünkü muaddel şekillerinin kastedildiği anlaşılacaktır.

2. Mezkûr Ekonomik İş Birliği Anlaşmasının IV nü maddesinin 4 nü fıkrasında münderiç «Yatırılan her meblâğın yüzde 5 i» cümlesi, «Yatırılan her meblâğın yüzde 10 u» şeklinde değiştirilecektir. Yüzde 10 a çıkarma, 20 Haziran 1952 de veya bu tarihten sonra verilmiş olan bilûmum tedarik müsaadeleri ve teknik yardım müsaadeleri (Bu gibi teknik yardım müsaadeleri için karşılığa lüzum görüldüğü takdirde) gereğince yapılan dolâr tediyeleri mukabilinde yatırılan karşılık paralara tatbik edilecektir. 20 Haziran 1952 tarihinden önce verilmiş olan müsaadeler gereğince yatırılan karşılık paraların ancak yüzde 5 i Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin istimaline tahsis edilecektir.

Yukardaki hükümlerin Türkiye Hükümetince şayanı kabul olduklarına dair Hükümetimizden alınacak bir nokta üzerine, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti işbu nota ile vereceğiniz cevabı iki Hükümet arasında bu mevzuda varılmış olan bir Anlaşma olarak telâkki edecektir.»

Türk Hükümetinin yukardaki hususatı tasviyetmiş olduğunu ve Notanız ile ona verilen işbu cevabı iki Hükümet arasında bu mevzuda varılmış olan bir anlaşma telâkki ettiğini bildirmekle kesbi şeref eylerim.

En derin saygılarımın lûtfen kabulünü rica ederim, Ekselâns.

Ekselâns

George C. Mc. Ghee
Birleşik Amerika Devletleri
Büyükelçisi
Ankara

Dışişleri Vekili a.
A. Haydar Görk

